

TURIZMDA INSON KAPITALI VA KREATIV KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH ORQALI INNOVATSION FAOLLIKNI KUCHAYTIRISH MEXANIZMLARI

Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li

Buxoro davlat universiteti tadqiqotchisi

xaitovoxunjon@samdukf.uz

+99899-337-59-95

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17277159>

Annotatsiya. Ushbu maqolada turizm sohasida inson kapitali va kreativ kompetensiyalarni rivojlantirish orqali innovatsion faollikni kuchaytirish mexanizmlari tahlil qilingan. Tadqiqotda inson kapitalining turizm innovatsion tizimidagi o'рни, kreativ tafakkurning xizmat sifati va raqobatbardoshlikka ta'siri o'rganilgan. Xalqaro tajribalar asosida inson resurslarini boshqarishning kreativ va raqamli kompetensiyalarga yo'naltirilgan modeli taklif etilgan.

Kalit so'zlar: inson kapitali, kreativ kompetensiyalar, innovatsion faollik, human-centered innovation, bilim iqtisodiyoti, raqamli ta'lim, motivatsiya, ijodiy fikrlash, xizmat sifati, turizm menejmenti.

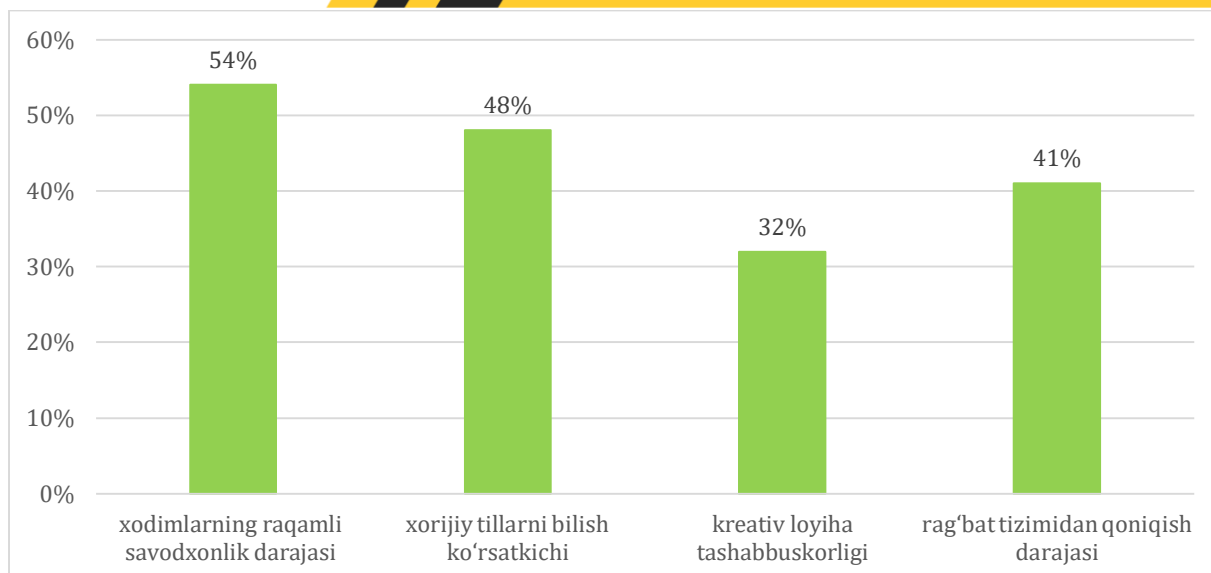
So'nggi yillarda turizm sohasi global miqyosda eng tez innovatsiyalashayotgan tarmoqlardan biriga aylandi. Jahon sayyohlik tashkiloti (UNWTO, 2023) ma'lumotlariga ko'ra, turizm global YaIMning 10,3 foizini, dunyo bandligining esa 7 foizini tashkil etadi. Ammo bu ko'rsatkichlarning barqaror o'sishi inson kapitalining sifati va kreativ kompetensiyalar darajasi bilan bevosita bog'liq.

Raqamli transformatsiya, mijozlarga yo'naltirilgan boshqaruv va xizmatlarning shaxsiylashtirilishi sharoitida inson omili turizm innovatsiyalarining markaziga aylanmoqda. Zamonaviy turizmدا texnologiya o'zgarishlarni tezlashtirsa ham, innovatsion g'oyalarni yaratadigan va amalga oshiradigan kuch - bu insondir. Shu bois, "Human-Centered Innovation" (inson markazida turgan innovatsiya) modeli turizmда yangi paradigmani shakllantirmoqda.

O'zbekiston turizmida oxirgi yillarda sezilarli o'sish qayd etilayotgan bo'lsa-da (2023 yilda 6,6 mln xorijiy sayyoh), xizmatlar sifatidagi tafovut, kadrlar malakasi va kreativ fikrlash darajasi global standartlarga to'liq mos emas. Shu sababli, inson kapitalining intellektual va kreativ salohiyatini rivojlantirish turizmда innovatsion faollikni oshirishning asosiy strategik yo'nalishiga aylanmoqda.

Turizm korxonalarining so'nggi uch yillik tahlili natijalari shuni ko'rsatadiki, soha xodimlarining raqamli savodxonlik darajasi 54 foiz, xorijiy tillarni bilish ko'rsatkichi 48 foiz, kreativ loyiha tashabbuskorligi 32 foiz, va rag'bat tizimidan qoniqish darajasi 41 foizni tashkil etmoqda.

Bu ko'rsatkichlar O'zbekiston turizmida inson kapitalining miqdoriy o'sishi mavjud bo'lsa-da, sifat jihatidan hali to'liq raqobatbardosh darajaga yetmaganini ko'rsatadi. Ayniqsa, xodimlarning kreativ salohiyati bilan ularning motivatsion holati o'rtasida sezilarli tafovut mavjud.

1-rasm. Inson kapitali va kreativ kompetensiyalar o'zaro bog'liqligi

Raqamli savodxonlikning 54 foiz darajada bo'lishi turizm korxonalarida texnologik innovatsiyalarni joriy etish imkoniyati mavjudligini bildiradi, biroq xorijiy tillarni bilish darajasining pastligi (48 foiz) xalqaro turistlar bilan muloqot samaradorligini pasaytiradi. Bu holat xizmat sifati, mijoz qoniqishi va innovatsion g'oyalarning global standartlarga moslashuvini cheklaydi.

Shuningdek, xodimlarning kreativ tashabbuskorligi atigi 32 foiz darajada bo'lishi, innovatsion g'oyalarni ishlab chiqish va ularni amaliyotga tatbiq etish jarayoni hali institutsional darajada shakllanmaganini anglatadi. Ya'ni, xodimlar g'oya bildiradi, biroq ularning ijodiy takliflari rahbariyat tomonidan doimiy ravishda rag'batlantirilmaydi yoki tizimli mexanizmlar orqali qo'llab-quvvatlanmaydi.

Rag'bat tizimidan qoniqish darajasi 41 foiz bo'lgani, turizm sohasidagi motivatsion muhit yetarli darajada mukammal emasligini ko'rsatadi. Tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, ijodkorlik va innovatsion faollik moddiy omildan ko'ra ko'proq psixologik motivatsiya, tan olinishi, ijodiy erkinlik va ijtimoiy qadriyatlar tizimi bilan chambarchas bog'liq.

Shu sababli, O'zbekiston turizmida inson kapitalini rivojlantirishni faqat ta'lim tizimi orqali emas, balki madaniy, motivatsion va boshqaruv omillari integratsiyasi orqali amalga oshirish zarur. Boshqacha aytganda, inson kapitalini rivojlantirishga kompleks yondashuv quyidagi uch qatlamli model orqali samarali bo'ladi:

1. Ta'limiy qatlam (bilim va ko'nikmalar):

Raqamli texnologiyalar, xorijiy tillar va mijozga yo'naltirilgan xizmat madaniyatini o'qitish. Bu qatlam xodimning texnik va kommunikativ tayyorgarligini belgilaydi.

2. Madaniy qatlam (ijodiy muhit):

Ish joyida ochiq fikrlash, g'oya aytish va yangilik yaratishga ijtimoiy ruxsat beruvchi muhitni shakllantirish. Bu xodimlarda ijodiy tashabbusni qo'zg'atadi.

3. Boshqaruv qatlam (rag'bat va ishtirok):

Menejment darajasida innovatsion tashabbuslarni tan olish, ularni moddiy va ma'naviy rag'bat bilan mustahkamlash. Masalan, "Yilning eng innovatsion xodimi" tanlovi, startap g'oyalar uchun mini-grantlar, yoki turizm xizmatlari bo'yicha ichki hackathonlar.

Shunday qilib, tahlil shuni isbotlaydiki, inson kapitalining raqamli, madaniy va motivatsion komponentlari bir-biridan ajratilgan holda rivojlansa, innovatsion faollik sust bo'ladi. Ammo ular integratsiyalashgan tarzda rivojlantirilsa, turizm korxonalarida kreativ muhit, ijodiy tashabbus, va innovatsion barqarorlik shakllanadi.

Bu esa O'zbekiston turizmida inson resurslari boshqaruvini "kadrlar tizimi"dan "intelektual rivojlanish tizimi"ga aylantirish uchun nazariy va amaliy asos yaratadi.

1-jadval

Turizmida inson kapitali asosidagi innovatsion rivojlanish modelining struktura komponentlari

Asosiy omil	Subkomponentlar	Innovatsion natija
<i>Bilim va ko'nikmalar</i>	Raqamli kompetensiya, xorijiy tillar, xizmat dizayni	Xizmat sifati va mijoz tajribasi yaxshilanadi
<i>Kreativ tafakkur</i>	Dizayn fikrlash (design thinking), kreativ liderlik, g'oya yaratish	Yangi mahsulot va xizmat turlari paydo bo'ladi
<i>Motivatsiya</i>	Rag'bat tizimi, ijodiy tanlovlar, startaplar uchun grantlar	Innovatsion tashabbuslar ko'payadi
<i>Tashkiliy muhit</i>	Ochiq kommunikatsiya, ishonchli boshqaruv, "learning culture"	Innovatsion madaniyat shakllanadi

Jadval tahlili shuni ko'rsatadiki, turizmida innovatsion faollikni oshirish uchun inson kapitalining faqat bilim bilan emas, ijtimoiy va madaniy kompetensiyalar bilan boyitilishi zarur.

Kreativ tafakkur innovatsion g'oyalarni shakllantiradi, motivatsion mexanizm esa ularni hayotga tatbiq etadi. Natijada, turizm korxonalarida "kreativ sinergiya" paydo bo'ladi - ya'ni xodimlarning g'oyalari tashkiliy va iqtisodiy qo'llov topadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, turizm sohasida innovatsion faollikni kuchaytirish jarayoni bevosita inson kapitalining sifat darajasi va xodimlarning kreativ kompetensiyalariga bog'liqdir. Inson kapitali bu yerda nafaqat mehnat resursi, balki yangi g'oyalar, xizmat turlari va boshqaruv uslublarining intellektual manbai sifatida namoyon bo'ladi.

O'zbekiston turizmida so'nggi yillarda kadrlar tayyorlash tizimi takomillashayotgan bo'lsa-da, amaliy tajriba, ijodiy fikrlash va motivatsion mexanizmlar yetarli darajada rivojlanmagan. Tadqiqotda aniqlanishicha, xodimlarning raqamli savodxonligi 54 foiz, xorijiy tillarni bilish darajasi 48 foiz, kreativ tashabbuskorlik esa 32 foizni tashkil etmoqda. Bu ko'rsatkichlar inson kapitalining mavjud imkoniyatlari to'liq ishga solinmaganini ko'rsatadi.

Turizmida innovatsion faollikni oshirish uchun inson kapitalini rivojlantirishga kompleks yondashuv zarur:

birinchidan, ta'lim tizimini raqamli va kreativ yo'nalishda modernizatsiya qilish orqali xodimlarning bilim va ko'nikmalarini zamon talablari bilan uyg'unlashtirish;

ikkinchidan, madaniy va ijtimoiy muhitni kreativ tafakkurga yo'naltirish, ya'ni yangilik kiritish madaniyatini tashkilot ichida shakllantirish;

uchinchidan, motivatsion mexanizmlarni kuchaytirish, ya'ni innovatsion tashabbuslar uchun moddiy va nomoddiy rag'bat tizimini joriy etish.

Bundan tashqari, turizm sohasida Human-Centered Innovation (inson markazidagi innovatsiya) konsepsiyasini tatbiq etish orqali xodimlar bilimini, ijodiy salohiyatini va tashabbuskorligini yagona boshqaruv modeli asosida birlashtirish mumkin. Bu yondashuv turizm korxonalarida innovatsion jarayonlarni tezlashtiradi, xizmat sifati va mijoz qoniqishini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, turizmda inson kapitalini rivojlantirish faqat malaka oshirish bilan cheklanmasligi kerak — u ta’lim, motivatsiya va kreativ tafakkur integratsiyasiga asoslangan bo’lishi zarur. Shu asosda shakllanadigan kreativ inson kapitali turizm sohasida innovatsion o’sishning strategik manbai sifatida xizmat qiladi hamda O’zbekistonni xalqaro turizm bozorida raqobatbardosh mamlakatlar qatoriga olib chiqadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Becker, G. S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis. — Chicago: University of Chicago Press, 1994.
2. Florida, R. The Rise of the Creative Class. — New York: Basic Books, 2019.
3. Pink, D. H. Drive: The Surprising Truth about What Motivates Us. — New York: Riverhead Books, 2018.
4. Schumpeter, J. A. The Theory of Economic Development. — Harvard University Press, 1934.
5. UNWTO. Tourism and Human Capital Report 2023. — Madrid: World Tourism Organization, 2023.
6. Vahobov, A. V. Turizmda inson kapitalini rivojlantirishning iqtisodiy asoslari. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.
7. Xodjayev, B. T. Innovatsion ta’lim tizimlari va turizm menejmenti. — Toshkent: TDIU nashriyoti, 2023.
8. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4861-son Qarori “Turizm sohasida boshqaruv tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida”. — Toshkent, 2020.
9. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6079-son Farmoni “Raqamli O’zbekiston – 2030” strategiyasi. — Toshkent, 2020.